

Όπλα ηλεκτρικής εκκένωσης

*Απόσπασμα από τη 20^η Γενική Έκθεση,
δημοσιεύθηκε το 2010*

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

65. Είναι όλο και πιο συνηθισμένο σε χώρες που επισκέφθηκε η ΕΠΒ, να χορηγούνται σε αστυνομικούς και άλλα όργανα επιβολής του νόμου όπλα ηλεκτρικής εκκένωσης (EDW) και η παρουσία τέτοιων συσκευών σε χώρους κράτησης (ιδιαίτερα στις φυλακές) έχει επίσης παρατηρηθεί από την Επιτροπή σε ορισμένες χώρες. Υπάρχουν διάφοροι τύποι EDW, που ποικίλουν από ράβδους ηλεκτροσόκ και άλλα όπλα χειρός που απαιτούν άμεση επαφή με το άτομο που αποτελεί το στόχο μέχρι όπλα ικανά να εκτοξεύσουν βλήματα που μοιάζουν με βέλος που προκαλούν ηλεκτροσόκ σε άτομο που βρίσκεται σε κάποια απόσταση.

66. Η χρήση EDW από όργανα επιβολής του νόμου και άλλους δημόσιους λειτουργούς είναι ένα αμφιλεγόμενο θέμα. Υπάρχουν αντιφατικές απόψεις σχετικά και με τις συγκεκριμένες συνθήκες στις οποίες η προσφυγή σε τέτοια όπλα μπορεί να δικαιολογηθεί και τις πιθανές αρνητικές επιδράσεις στην υγεία που μπορούν να προξενήσουν τα όπλα. Είναι επίσης γεγονός ότι από την ίδια τους τη φύση τα EDW προσφέρονται για κατάχρηση. Η ΕΠΒ έχει αρκετές φορές συγκεντρώσει αξιόπιστα στοιχεία ότι τέτοια όπλα έχουν τύχει εκμετάλλευσης για να προκαλέσουν σοβαρή κακομεταχείριση σε άτομα που στερούνται της ελευθερίας τους και η Επιτροπή έχει συχνά λάβει ισχυρισμούς ότι κρατούμενοι έχουν απειληθεί μέσω της χρήσης EDW.

67. Η ΕΠΒ έχει ήδη αντιμετωπίσει το θέμα των EDW σε πολλές από τις εκθέσεις των επισκέψεών της. Στις παρακάτω παραγράφους, η Επιτροπή επιθυμεί να τονίσει τις θέσεις που έχει υιοθετήσει μέχρι σήμερα και να υποδείξει μερικά θέματα ανησυχίας. Η ΕΠΒ θα καλωσόριζε σχόλια στο τμήμα αυτό της Γενικής της Έκθεσης, που θα βοηθήσουν την επιτροπή να αναπτύξει τα πρότυπά της σε σχέση με αυτό το πολύπλοκο θέμα.

Γενικές αρχές

68. Η ΕΠΒ κατανοεί την επιθυμία των εθνικών αρχών να παρέχουν στα όργανα επιβολής του νόμου τα μέσα που τους δίνουν τη δυνατότητα μιας πιο διαβαθμισμένης αντίδρασης σε επικίνδυνες καταστάσεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπα. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η κατοχή των λιγότερο θανατηφόρων όπλων, όπως τα EDW μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να καταστήσει δυνατή την αποφυγή της χρήσης όπλων. Ωστόσο, τα όπλα ηλεκτρικής εκκένωσης μπορεί να προκαλέσουν οξύ πόνο και, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι ανοικτά σε κατάχρηση. Συνεπώς, οποιαδήποτε απόφαση παροχής EDW σε όργανα επιβολής του νόμου ή άλλους δημοσίους υπαλλήλους θα πρέπει να είναι το αποτέλεσμα μιας λεπτομερούς συζήτησης σε επίπεδο εθνικής εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας μιας χώρας. Επιπλέον, τα κριτήρια για την ανάπτυξη EDW θα πρέπει και να καθορίζονται από το νόμο και να διευκρινίζονται σε ειδικούς κανονισμούς.

69. Η ΕΡΒ θεωρεί ότι η χρήση των όπλων ηλεκτρικής εκκένωσης θα πρέπει να υπόκειται στις αρχές της αναγκαιότητας, της επικουρικότητας, της αναλογικότητας, της προειδοποίησης (όπου αυτό είναι εφικτό) και της προφύλαξης. Οι αρχές αυτές συνεπάγονται, μεταξύ άλλων, ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι στους οποίους δίνονται τέτοια όπλα πρέπει να λαμβάνουν την κατάλληλη εκπαίδευση στη χρήση τους. Όσον αφορά, ειδικότερα τα EDW που μπορούν να εκτοξεύσουν βλήματα, τα κριτήρια που διέπουν τη χρήση τους θα πρέπει να είναι άμεσα εμπνευσμένα από εκείνα που ισχύουν για τα όπλα.

70. Κατά την άποψη της ΕΠΒ, η χρήση των EDW θα πρέπει να περιορίζεται σε καταστάσεις όπου υπάρχει πραγματική και άμεση απειλή για τη ζωή ή κίνδυνος σοβαρού τραυματισμού. Η προσφυγή σε τέτοια όπλα, με μοναδικό σκοπό την εξασφάλιση της συμμόρφωσης με μια εντολή είναι απαράδεκτη. Επιπλέον, η προσφυγή σε τέτοια όπλα θα πρέπει να επιτρέπεται μόνον όταν άλλες λιγότερο καταναγκαστικές μέθοδοι (διαπραγμάτευση και πειθώ, τεχνικές ελέγχου με τα χέρια κλπ.) έχουν αποτύχει ή δεν είναι πρακτικά δυνατές και όπου είναι η μόνη δυνατή εναλλακτική της χρήσης μιας μεθόδου που παρουσιάζει μεγαλύτερο κίνδυνο τραυματισμού ή θάνατο.

Εφαρμογή των αρχών αυτών σε συγκεκριμένες καταστάσεις

71. Όσον αφορά την εφαρμογή αυτών των αρχών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, η ΕΠΒ έχει, για παράδειγμα, δηλώσει σαφώς την αντίθεσή της στο να παρέχονται EDW στα μέλη των μονάδων που είναι υπεύθυνες για επιχειρήσεις απέλασης σχετικά με κρατούμενους μετανάστες. Επίσης, η Επιτροπή έχει εκφράσει σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με τη χρήση όπλων ηλεκτρικής εκκένωσης στο περιβάλλον της φυλακής (και κατά μείζονα λόγο των κλειστών ψυχιατρείων). Μόνο πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις (π.χ. κράτηση ομήρων) θα μπορούσε να δικαιολογήσει την προσφυγή σε EDW σε ένα τέτοιο ασφαλές περιβάλλον και αυτό μόνο με την αυστηρή προϋπόθεση ότι τα εν λόγω όπλα χρησιμοποιούνται μόνο από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό. Δεν θα πρέπει να τίθεται ζήτημα οποιασδήποτε μορφής EDW να αποτελεί βασικό εξοπλισμό για προσωπικό που εργάζεται σε άμεση επαφή με άτομα που κρατούνται σε φυλακές ή σε οποιοδήποτε άλλο τόπο στέρησης της ελευθερίας.

72. Τα ηλεκτρικά όπλα εκκένωσης χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο κατά την πραγματοποίηση συλλήψεων, και έχει υπάρξει μεγάλη δημοσιότητα για παραδείγματα κακής χρήσης τους σε αυτό το πλαίσιο (π.χ. επαναλαμβανόμενα ηλεκτροσόκ σε πρόσωπα που βρίσκονται πεσμένα στο έδαφος). Σαφώς, η προσφυγή στα EDW σε τέτοιες καταστάσεις πρέπει να οριοθετηθεί αυστηρά. Η κατευθυντήρια γραμμή που βρήκε η ΕΠΒ σε ορισμένες χώρες, σύμφωνα με την οποία τα όπλα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν όταν όργανα επιβολής του νόμου αντιμετωπίζουν βία - ή απειλή βίας - τέτοιου επιπέδου που θα χρειαζόταν η χρήση βίας για να προστατέψουν τον εαυτό τους ή άλλους, είναι τόσο ευρεία, που επιτρέπει μια δυσανάλογη ανταπόκριση. Αν τα EDW σταδιακά γίνουν τα όπλα επιλογής κάθε φορά που αντιμετωπίζεται μια δύστροπη συμπεριφορά κατά τη στιγμή της σύλληψης, αυτό θα μπορούσε να έχει μια ιδιαίτερα αρνητική επίδραση στο πώς αντιλαμβάνεται το κοινό τα όργανα επιβολής του νόμου.

73. Λαμβάνοντας υπόψη τα όρια της εντολής της, η ΕΠΒ διστάζει να υιοθετήσει μια σταθερή θέση έναντι της χρήσης όπλων ηλεκτρικής εκκένωσης στο πλαίσιο των επιχειρήσεων για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης (π.χ. τον έλεγχο των διαδηλώσεων). Παρόλα αυτά, κάτω από το φως των αρχών που ορίζονται στην παράγραφο 70 παραπάνω, η προσφυγή στα EDW κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων αυτών μπορεί να θεωρηθεί ακατάλληλη εκτός αν υπάρχει μια πραγματική και άμεση απειλή για τη ζωή ή κίνδυνος σοβαρού τραυματισμού. Τα όργανα επιβολής του νόμου που εμπλέκονται θα (ή πρέπει να) έχουν στη διάθεσή τους άλλα μέσα προστασίας και δράσης που είναι ειδικά προσαρμοσμένα στο συγκεκριμένο έργο. Αξίζει να σημειωθεί ότι ορισμένες αστυνομικές δυνάμεις στην Ευρώπη έχουν αποκλείσει τη χρήση EDW κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων ελέγχου δημόσιων διαδηλώσεων.

74. Θα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στις ζώνες αναισθητοποίησης και παρόμοιες συσκευές. Η ΕΠΒ έχει καταστήσει σαφή την αντίθεσή της στη χρήση εξοπλισμού αυτού του είδους για τον έλεγχο των κινήσεων των κρατουμένων, είτε εντός είτε εκτός των χώρων στέρησης της ελευθερίας. Τέτοιος εξοπλισμός είναι, κατά τη γνώμη της Επιτροπής, εγγενώς εξευτελιστικός για το άτομο στο οποίο εφαρμόζεται και το πεδίο εφαρμογής για την κακή χρήση είναι ιδιαίτερα ευρύ. Μπορούν και πρέπει να βρεθούν εναλλακτικά μέσα για τη διασφάλιση της ασφάλειας κατά τη διάρκεια των κινήσεων των κρατουμένων.

Οδηγίες και εκπαίδευση

75. Μετά από κάθε απόφαση για παροχή EDW, οι εμπλεκόμενες αρμόδιες αρχές πρέπει να διασφαλίσουν ότι παρέχονται λεπτομερείς οδηγίες στο πλαίσιο των υπηρεσιών που θα έχουν τέτοια όπλα στη διάθεσή τους. Επιπλέον, τα όργανα που μπορούν να χρησιμοποιούν τα όπλα πρέπει να είναι ειδικά επιλεγμένα - λαμβάνοντας υπόψη την αντοχή τους στην πίεση και την διακριτική τους ικανότητα - και κατάλληλα εκπαιδευμένα. Θα πρέπει να εφαρμοστεί ένα ενδοϋπηρεσιακό πρόγραμμα κατάρτισης μαζί με τακτικό έλεγχο (βλ. επίσης παράγραφο 80).

Τεχνικά θέματα

76. Όπως και με κάθε οπλικό σύστημα, πριν διατεθούν τα εν λόγω EDW θα πρέπει να υπόκεινται σε μια διαδικασία τεχνικής έγκρισης. Η διαδικασία αυτή πρέπει, ειδικότερα, να εξασφαλίζει ότι ο αριθμός, η διάρκεια και η ένταση των ηλεκτρικών εκκενώσεων περιορίζεται σε ένα ασφαλές επίπεδο. Η ΕΠΒ γνωρίζει περιπτώσεις κατά τις οποίες άτομα που στερούνται της ελευθερίας τους, υποβλήθηκαν σε πολλές ηλεκτρικές εκκενώσεις σε γρήγορη διαδοχή. Τέτοια υπερβολική, περιττή χρήση βίας σίγουρα χαρακτηρίζεται σαν κακομεταχείριση. Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη διαδικασίας τακτικής συντήρησης / επισκευής.

77. Τα EDW θα πρέπει να είναι εξοπλισμένα με συσκευές (γενικά ένα τσιπ μνήμης) που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την καταγραφή διαφόρων πληροφοριακών στοιχείων και τη διεξαγωγή ελέγχων σχετικά με τη χρήση του όπλου (όπως η ακριβής στιγμή της χρήσης, ο αριθμός, η διάρκεια και η ένταση των ηλεκτρικών εκκενώσεων κλπ.). Οι πληροφορίες που αποθηκεύονται σε αυτά τα τσιπ θα πρέπει να διαβάζονται συστηματικά από τις αρμόδιες αρχές σε τακτά χρονικά διαστήματα (τουλάχιστον κάθε τρεις μήνες). Επιπλέον, τα όπλα πρέπει να είναι εφοδιασμένα με ενσωματωμένο στόχαστρο λέιζερ και συσκευές εγγραφής βίντεο, που καθιστούν δυνατή την ασφαλή σκόπευση και επιτρέπουν τις συνθήκες γύρω από τη χρήση τους να καταγράφονται.

78. Τα όπλα ηλεκτρικής εκκένωσης που δίνονται στα όργανα επιβολής του νόμου συνήθως προσφέρουν διαφορετικούς τρόπους χρήσης, ιδίως έναν τρόπο λειτουργίας «πυρ» και έναν «αναισθητοποίηση» (drive-stun). Με τον πρώτο, το όπλο εκτοξεύει βλήματα τα οποία προσκολλώνται στο άτομο που στοχεύουν σε μια μικρή απόσταση από το άλλο και δημιουργείται μια ηλεκτρική εκκένωση. Στη μεγάλη πλειοψηφία περιπτώσεων, αυτή η εκκένωση προκαλεί γενικευμένη μυϊκή σύσπαση που φέρνει προσωρινή παράλυση και κάνει το εν λόγω άτομο να πέσει στο έδαφος. Αντίθετα, όταν χρησιμοποιείται ο τρόπος λειτουργίας «αναισθητοποίηση», τα ηλεκτρόδια στην άκρη του όπλου παράγουν ένα ηλεκτρικό τόξο και όταν έρχονται σε επαφή με το πρόσωπο το οποίο στοχεύει, τα ηλεκτρόδια προκαλούν πολύ έντονο, εντοπισμένο πόνο, με πιθανότητα εγκαυμάτων στο δέρμα. Η ΕΠΒ έχει σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με αυτόν τον τελευταίο τρόπο χρήσης. Πράγματι, κατάλληλα εκπαιδευμένα όργανα επιβολής του νόμου θα έχουν και πολλές άλλες τεχνικές ελέγχου στη διάθεσή τους όταν βρίσκονται σε απόσταση επαφής από ένα άτομο που πρέπει να τεθεί υπό έλεγχο.

Ιατρικά θέματα

79. Οι πιθανές επιπτώσεις των EDW στη σωματική και ψυχική υγεία των ατόμων εναντίον των οποίων χρησιμοποιούνται είναι το αντικείμενο πολλών διαφωνιών, μια συζήτηση που έχει εν μέρει τροφοδοτηθεί από μια σειρά περιπτώσεων ατόμων που πέθαναν λίγο μετά της στόχευσής τους με ένα τέτοιο όπλο. Αν και η έρευνα για το θέμα αυτό παραμένει προς το παρόν σε μεγάλο βαθμό ασαφής, δεν αμφισβητείται ότι η χρήση των EDW παρουσιάζει συγκεκριμένους κινδύνους για την υγεία, όπως πιθανότητα τραυματισμού από πτώση μετά το χτύπημα με βλήματα ή εγκαύματα σε περίπτωση παρατεταμένης χρήσης ενός τέτοιου όπλου στον τρόπο λειτουργίας «αναισθητοποίηση». Στην απουσία λεπτομερούς έρευνας σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις των EDW σε ιδιαίτερα ευάλωτα άτομα (π.χ. ηλικιωμένοι, έγκυες γυναίκες, μικρά παιδιά, άτομα με προϋπάρχουσα καρδιακή πάθηση), η ΕΠΒ θεωρεί ότι η χρήση τους έναντι τέτοιων ατόμων πρέπει σε κάθε περίπτωση να αποφεύγεται. Η χρήση EDW σε άτομα που παραληρούν ή βρίσκονται σε κατάσταση μέθης είναι άλλο ένα ευαίσθητο θέμα. Άτομα σε τέτοια διανοητική κατάσταση μπορεί να μην καταλαβαίνουν τη σημασία της προειδοποίησης ότι το όπλο θα χρησιμοποιηθεί και θα μπορούσαν αντίθετα να ταραχθούν ακόμα περισσότερο σε μια τέτοια κατάσταση. Θάνατοι κατά τη διάρκεια της σύλληψης έχουν αποδοθεί σε αυτές τις ιατρικές παθήσεις, ιδίως όταν έχουν χρησιμοποιηθεί EDW. Συνεπώς, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή και η χρήση των EDW πρέπει να αποφεύγεται σε μια τέτοια περίπτωση και, γενικά, σε καταστάσεις όπου τα EDW μπορεί να αυξήσουν τον κίνδυνο θανάτου ή τραυματισμού.

80. Η εκπαίδευση των οργάνων στα οποία θα δοθούν EDW θα πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με το πότε είναι ακατάλληλη, για ιατρικούς λόγους, η χρήση τους, καθώς και σχετικά με την περίθαλψη έκτακτης ανάγκης (σε περίπτωση πτώσης, εγκαυμάτων, πληγών από τα βλήματα, καρδιακών διαταραχών, διεγερτικού παραληρήματος κλπ.). Επιπλέον, όταν τεθεί υπό έλεγχο, ένα άτομο που υπήρξε στόχος ενός EDW θα πρέπει να ενημερώνεται ότι το όπλο έχει μόνο προσωρινό αποτέλεσμα.

81. Η ΕΠΒ θεωρεί ότι κάθε άτομο εναντίον του οποίου έχει χρησιμοποιηθεί EDW θα πρέπει, σε όλες τις περιπτώσεις, να εξεταστεί από γιατρό και, όπου είναι απαραίτητο, να μεταφερθεί στο νοσοκομείο. Οι γιατροί στις υπηρεσίες επειγόντων περιστατικών θα πρέπει να ενημερώνονται για τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να επηρεαστούν τα άτομα που υπήρξαν στόχος των όπλων αυτών και για τις σχετικές μορφές θεραπείας, από την άποψη τόσο σωματικής όσο και ψυχικής υγείας. Επιπλέον, ένα ιατρικό πιστοποιητικό θα πρέπει να δίνεται στα εν λόγω άτομα (ή / και στο δικηγόρο τους, κατόπιν αιτήσεως).

Διαδικασία μετά το περιστατικό

82. Μετά από κάθε χρήση EDW, πρέπει να υπάρχει μια ενημέρωση από το όργανο επιβολής του νόμου που προσέφυγε στο όπλο. Επιπλέον το περιστατικό θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο μιας λεπτομερούς έκθεσης προς μια ανώτερη αρχή. Η έκθεση αυτή θα πρέπει να υποδεικνύει τις ακριβείς συνθήκες που θεωρήθηκε ότι δικαιολογούσαν την προσφυγή στο όπλο, τον τρόπο χρήσης του, καθώς και κάθε άλλη σχετική πληροφορία (παρουσία μαρτύρων, αν άλλα όπλα ήταν διαθέσιμα, ιατρική περίθαλψη που προσφέρθηκε στο άτομο που υπήρξε στόχος κλπ.). Οι τεχνικές πληροφορίες που καταχωρήθηκαν στο τσιπ μνήμης και η καταγραφή βίντεο από τη χρήση του EDW θα πρέπει να περιλαμβάνονται στην έκθεση.

83. Αυτή η εσωτερική διαδικασία θα πρέπει να συνοδεύεται από ένα εξωτερικό στοιχείο ελέγχου. Αυτό θα μπορούσε να αποτελείται από τη συστηματική ενημέρωση, σε τακτά χρονικά διαστήματα, μιας ανεξάρτητης αρχής που είναι υπεύθυνη για την εποπτεία των οργάνων επιβολής του νόμου σε όλες τις περιπτώσεις προσφυγής σε EDW.

84. Οσάκις αποδεικνύεται ότι η χρήση ενός EDW μπορεί να μην ήταν, σύμφωνη με τους σχετικούς νόμους ή κανονισμούς, θα πρέπει να ξεκινήσει η κατάλληλη έρευνα (πειθαρχική ή / και ποινική).